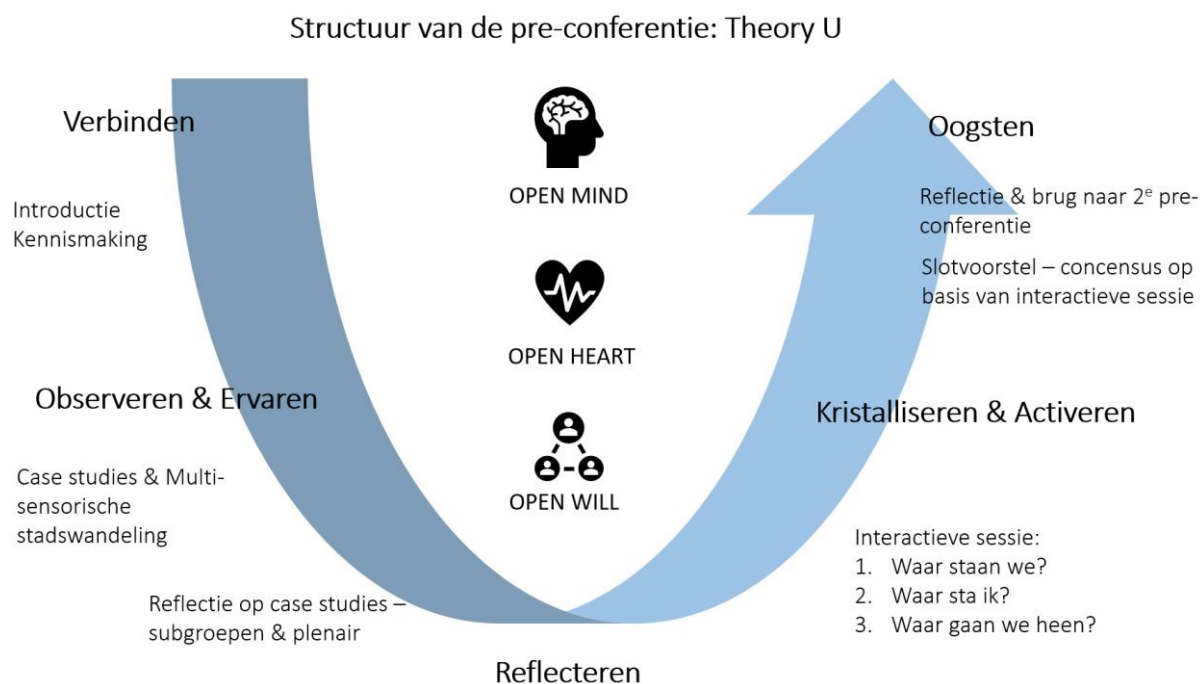

Verlag pre- conferentie brede welvaart, Vlissingen 31 maart & 1 april 2022

Dag 1:

Om 13.30 uur wordt het gezelschap van 35 vertegenwoordigers uit provincies en landelijke instellingen welkom geheten door Daphne Zerbib-Jasperse, directeur van het domein 'Business, Vitality and Hospitality' van Hogeschool Zeeland (HZ). De pre-conferentie wordt geopend door **Ruben de Cuyper**, onderzoeker en coördinator van het HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving. De doelen van de pre-conferentie zijn het opbouwen van voor kennisdeling en -opbouw, alsook het formeren van een spreekbuis namens de regio's ten behoeve van de doorontwikkeling van kennis voor brede welvaartsbeleid. **Siri Pisters**, onderzoeker bij het HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving en dagvoorzitter, blikt vooruit op het programma. Er vindt een kennismaking plaats d.m.v. het zetten van een (letterlijke) handtekening, waarbij een (on)zinnige brede welvaartsindicator toegevoegd kon worden.

Figuur 1: de structuur van de pre-conferentie volgens het 'Theory U' model

Figuur 2: Kennismaken (o.b.v. methode [Hand Stencil Mandala](#))

Carrousel casussen

1. **Robin Philips (Universiteit Utrecht)** gaat in op de mogelijkheid om tot een indexcijfer te komen op basis van diverse brede welvaartsindicatoren. Hij illustreert deze mogelijkheid m.b.v. de casus Food Valley. De nationale Brede Welvaartsindicator (ontwikkeld door UU en Rabo Research) is vertaald naar deze regio. Er is een ex ante meting gedaan, nu is de UU bezig met een ex durante meting. Er vindt in 2023 een eindmeting plaats op de effecten van de Regio Deal Food Valley. Robin geeft een aantal voorbeelden van indicatoren, daarbij inzoomend op zowel de regio als individuele gemeenten en wijken. Als uitdaging ziet Robin de omgang met diverse methoden. Daarom is debat over theoretische uitgangspunten en het operationaliseren daarvan nodig. Er is ook organisatorisch debat nodig: de verbinding tussen resultaten van bw-monitoring en beleid. [Meer informatie](#)
2. **Ruben de Cuyper (HZ | Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving)** gaat in op het onlangs gepubliceerde onderzoek 'Leven in Zeeland', dat sinds 2009 wordt uitgevoerd. Hiervoor zijn enquêtes naar 12.000 Zeeuwen gestuurd. Landelijke bw-monitoring maakte het makkelijker om te vergelijken. Om diepte en scherpte te krijgen heeft het Kenniscentrum de surveydata gebruikt en toegevoegd aan de basis die door CBS

wordt aangereikt. Het onderzoek zal nu gebruikt worden in gesprekken met inwoners en andere stakeholders. Hierin wordt gevraagd of men de geschetste beelden herkend, welke vervolgvragen er zijn en (in) hoe(verre) de uitkomsten bruikbaar zijn voor het eigen werk? [Publicatie Leven in Zeeland](#)

3. **Heike Delfmann** van het **Sociaal Planbureau Groningen** spreekt mede namens het **Trendbureau Drenthe** en het **Fries Sociaal Planbureau** over brede welvaartsmonitoring in het noorden van Nederland. De drie planbureaus in het Noorden hebben een langere traditie van monitoring op het gebied van leefbaarheid. Deze praktijk is de afgelopen twee jaar doorontwikkeld naar het brede welvaartsconcept. Brede welvaart vormt nu een kapstok voor overige (verdiepende) monitoren. De CBS-indicatoren worden verrijkt met eigen data. In Groningen wordt ook gewerkt aan het perspectief van inwoners als het gaat om wat zij de belangrijkste thema's en indicatoren vinden in de brede welvaart (middels een inwoners panel). Er is vanuit de noordelijke planbureaus behoefte om meer aandacht te besteden aan het aspect 'later' en ook 'elders'. Dit is nu nog nauwelijks of niet geïntegreerd. Ook de verdieping naar lagere schaalniveaus is een belangrijk onderwerp. Meer informatie: [brede welvaart Friesland](#), [brede welvaart Groningen](#), [brede welvaart Drenthe](#)
4. **Monique Roso** van de **Provincie Utrecht** gaat in op het differentiëren naar verschillende groepen in de lokale samenleving. Het begrip brede welvaart is opgenomen in het provinciale coalitieakkoord van 2019 en op verzoek van Provinciale Staten is er een monitor opgezet. Een kernvraag is waar brede welvaart het beleid raakt. Er is een dialoog opgestart in het beleidsveld over de vraag wat de toegevoegde waarde is van het brede welvaart concept en over de methodologie. Er zijn namelijk veel methoden. Op praktische gronden is eerst voor de CBS-methode gekozen. Tegelijkertijd is er de vraag of de overheid het geluk van mensen wel kan en/of moet beïnvloeden. Denken en monitoren in termen van brede welvaart is nog niet doortrokken in de provinciale overheidsorganisatie. Er is een trendanalyse gestart waarbij CBS gevraagd is om negen indicatoren uit te splitsen naar leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Utrecht bijvoorbeeld is een hoogopgeleide provincie en dat werkt door in tal van thema's. Maar je wilt ook inzicht hebben in de groepen die deze kwalificatie niet hebben. Illustratief is de indicator overgewicht: gemiddeld gezien is er een positieve afwijking in de provincie Utrecht vergeleken met het landelijke cijfer, maar datzelfde geldt ook voor de lager opgeleide groepen. Wat kan hieraan ten grondslag liggen? Het is interessant om dit soort inzichten te bespreken om er van te leren.

Reflectie in subgroepen

Vervolgens vindt er reflectie plaats in zes groepen op vragen als: wat is je bijgebleven van de presentaties? Heb je nog nieuwe inzichten opgedaan? Welke punten waren herkenbaar? Zijn er nog openstaande vragen?

In volgorde van terugkoppeling:

Groep 1: Heeft zich afgevraagd hoe je objectieve indicatoren aan kunt vullen met subjectieve belevingsindicatoren? Herkenbaar is dat je niet alles wat het leven de moeite waard maakt, kunt tellen. De zoektocht naar integraliteit is erg herkenbaar. Maar dan ook samenwerken en hoe doe je dat? Openstaande vraag is: hoe gaan we de urgentie hoog houden? Immers, we gaan snel de diepte in, maar waarom doen we het? *Het gaat om het achterlaten van een leefbare wereld.* Die boodschap moeten we continu meegeven. Openstaande vragen tenslotte: hoe maken we het praktisch en wat is de relatie tot SDG's? Hoe maken we de dimensie 'later' en 'elders' compleet?

Groep 2: Heeft zich afgevraagd hoe bw-monitoring nu tot beter beleid leidt? Er wordt flink gemonitord, maar wat doet het met de beleidsdoelen? En hoe kun je synergie creëren tussen domeinen? T.a.v. methodische aspecten is er gesproken over verschillende monitoren die ook verschillende uitkomsten laten zien, dit leidt wel tot verwarring. Openstaande vraag is *hoe je de duurzaamheid van beleid verankerd?* Hoe ga je de lange termijn vasthouden, en hoe maak je het meetbaar? Het stuk 'later' in de monitoring is daartoe ook belangrijk. Tenslotte is er gesproken over wie je gaat betrekken bij brede welvaartsdenken? Subjectieve beleving is ook een kwestie van leeftijdscohorten, hoe kun je hier mee een levenscyclus benadering aan tegemoet komen?

Groep 3: is ingegaan op de politiek-filosofische werking van brede welvaart. *Welke assumpties liggen er onder de keuze voor indicatoren? Gaan we aan de hand van het nieuwe begrippenkader dingen echt anders doen?* Het is nu een populair concept, maar wordt het dan niet onschadelijk gemaakt als het nergens schuurt? Op basis van de BWM kun je beter nadenken over synergie- en afruileffecten. Hoe neem je daar ook beleid en bestuur in mee, zodat er ook echte afwegingen gemaakt worden op het brede welvaartsmodel. Als we BW echt serieus nemen, dan betekent dat wat voor de overheidsorganisaties, er zou dan veel meer sector overstijgend gewerkt moeten worden. Monitoring nu blijft nog hangen in het 'hier & nu', maar de dimensies 'later' en 'elders' is mogelijk nog belangrijker dan hier & nu; moeten we niet veel meer nadenken over diverse kapitaalvormen in de later-dimensie? Tenslotte is er geconcludeerd dat om BW voorbij de technocratie te laten komen, voorbij monitoring *as such*, BW veel meer een hulpmiddel moet/kan zijn/is om het gesprek over de toekomst breed te voeren.

Groep 4: De discussie in deze groep ging voornamelijk over de praktijkvertaling van theorie, methode en resultaten van BW-monitoring. Kern is een sterkere verbinding tussen kennis en beleid. In de taal tussen deze twee groepen zit nog een wereld van verschil. Tussen die groepen moeten verbindingen gelegd worden om het concept van brede welvaart te vertalen naar de praktijk. Zo hangen methodologische keuzes strek samen met het beleidsproces en wat daar de behoefte aan kennis is.

Groep 5: Heeft nagedacht over het doel van BW monitoren, namelijk om een meer integrale basis voor dialoog te voeren. Dat is een langzaam proces. Ook deze groep vindt het aspect 'later' onderbelicht. Hoe zorg je nu voor duiding? We staan op een soort kruispunt: welke methodiek gaan we nu kiezen? Ook om onderwerpen nationaal te agenderen? CBS model met regionale kleuren wordt op dit moment het meeste gebruikt, dus ligt het voor de hand om hierop door te ontwikkelen.

Groep 6: stelde de kernvraag: gebruik je bw om te benchmarken of niet? Gebruik je indexcijfers of niet? Wat doe je met (subjectieve) perceptie van kwaliteit van leven? Hoe neem je die waarden mee? Wat is wel of niet relevant? En hoe kun je dit laten landen in beleid? Hoe maken we het behapbaar?

Edwin Horlings (CBS) geeft vanuit zijn ervaring als senior onderzoeker een reflectie op de presentaties en groepsdiscussies.

Het CBS begon ooit met een monitor 'Duurzaam Nederland'. Het ging om thema's die nog altijd relevant zijn. Als afgeleide hiervan is een initiatief gekomen om meer internationaal te kijken hoe je welzijn en duurzame ontwikkeling kunt meten. Er is echter geen standaard neergelegd, geen geharmoniseerde set van indicatoren want dat is heel moeilijk, In 2020 is er een overzicht geweest; 32 instrumenten in 20 landen, maar allemaal anders. Vanuit de Tweede Kamer is om brede welvaartsindicatoren gevraagd, om een andere manier van meten of het goed gaat met beleid. Daaruit is de MBW ontstaan, later zijn ook SDG's hierin geïntegreerd, nog weer later kwam er een regionale BWM.

Ondertussen ziet Edwin steeds meer initiatieven zonder CBS of zonder tussenkomst van de Tweede Kamer. Het brede welvaartsdenken raakt dus ingeburgerd en dat zie hij al iets positiefs. Wel is er de zorg hoe we het begrippenkader inbedden in de overheidsorganisaties. Edwin memoreert een Rathenau studie over kennis in coproductie, voor grote maatschappelijke opgaven: hoe organiseer je kennis voor complexe problemen met veel betrokkenen? Deel van het antwoord is dat het echt ingebed moet worden in organisaties, ze moeten de taal gaan spreken. Dit begint niet met: 'wat moeten we meten?' Maar: 'wat willen we weten?' BW kan gebruikt worden als een concept om naar de wereld te kijken, zoals die hier en nu is. Maar wat kan het betekenen voor de degene die nu keuzes moeten maken, die invloed hebben op BW later en zich afvragen, wat laat ik achter? En ook: wat voor invloed heeft mijn handelen op mensen elders op de wereld? Pas later ga je dan bepalen hoe je dat gaat meten.

We lopen er voortdurend tegenaan dat we met veel indicatoren van alles meten, het wordt steeds verfijnder. Maar: hoe zie je door de bomen het bos? Het CBS experimenteert met nieuwe vormen als interactieve websites die beter grijpbaar zijn voor bredere doelgroepen. Maar ook als je met verschillende methodieken monitort, dan is het wel handig als je dezelfde

taal spreekt. Er zijn nu veel begrippen in omloop. Wat BBP zo sterk maakt is dat het een stabiele taal is geworden die steeds weer is aangescherpt, zodat mensen weten waar het over gaat. Taal is dus heel belangrijk. Het instrument is niet de waarheid maar een manier om naar de wereld te kijken, wat je feitelijk wilt weten gaat verder. We zijn geneigd objectieve indicatoren hoger aan te slaan, maar subjectieve indicatoren zijn vaak doorslaggevend voor de keuzes van mensen.

Hoe vertel je nu het verhaal achter BW? Wat moet je concluderen uit al die cijfers? Een manier is een index cijfer te maken. CBS doet dat niet omdat je dan normatieve keuzes moet maken. Je hebt er vaak ook meer aan om alle informatie naast elkaar te zien in plaats van in 1 index. Maar hoe maak je dan afweging tussen verschillende perspectieven. Een manier is afruilen. Dat is een politiek zaak, maar methodologisch kun je dat ondersteunen. CBS is bezig om afruilen systematisch te meten. Als je hoger scoort op bijv. SDG's die gaan over water, leven en land, dan kan dat ten koste gaan van (sociale/economische) gelijkheid. De verklaring daarvoor is niet gegeven en methodologisch gezien is het nog een experiment.

CBS is ook bezig met methodologische vernieuwing inzake schokbestendigheid. Voor de regionale monitor zijn ze bezig met verfijnen. CBS kijkt daarnaast of verschillende andere studies geïntegreerd kunnen worden met de MBW. Dat is altijd in eerste instantie vanuit nationaal niveau. Van daaruit wil je naar de regio toe. Iedere keer als er gemeenten komen dan schakelen we ons centrum voor beleidsstatistiek in om maatwerk te leveren. De grootste vraag hierbij is hoe gebruik je de MBW? Wat kunnen burgers ermee? Het eenvoudig antwoord op deze vraag is: *benchmarken*. Waar staat je gemeente, je regio? Daar kun je verdieping op aan brengen. Specifieker meten naar wijken en buurten is een terechte behoefte. Maar dan kun je niet meer *benchmarken*. Je informatie is onvergelijkbaar geworden. Wel moet je je altijd afvragen: wie gebruikt het, met welk doel en op welke manier. In groepsdiscussie gaat het vaak over theorie en methode, maar beleidsmakers hebben praktische behoeften. Hoe breng je er samenhang in aan? Integraal beleid is een kernwoord, dan gaat het om verbinding, synergie en afruilen. CBS zoekt manieren om betere haakjes te maken. Informatie kan gebruikt worden voor evaluatie, maar dat doet CBS niet. De MBW kan er wel voor gebruikt worden als hulpmiddel.

Hoie vertel je precies verhaal van BW? Als je een Regio Deal wilt opstellen, hoe kun je dan BWM inschakelen? Daarbij geldt wel dat je niet moet uitgaan van wat de monitor aangeeft, maar je moet terug naar het denkkader en over vrijheden die het leven de moeite waard maken. Hoe geef je mensen regie? Daar moet je de mensen ook zelf bij betrekken.

Na een borrel sluiten we het programma van de dag af met een **interactieve sessie** gefaciliteerd door Siri Pisters. 3: kijken we richting de toekomst, wat willen we graag bereikt hebben over 50 jaar?

1. Kristalleren wat we tot nu al allemaal hebben besproken: de oogst

Groep 1: BW biedt perspectief voor de regio en de eerste ervaringen zijn opgedaan. Het is een instrument voor integraal werken, domein overstijgend. Maar er zijn ook nog wel vragen over de integratie met de beleidscyclus. Hoewel er soms ook meer over agenda en programma's gedacht wordt. Daar met elkaar stappen inzetten, daar kunnen we veel leren van elkaar. Daar moeten we wel afspraken over maken.

Groep 2: Monitoring is slechts een middel. Er wordt veel gemonitord, maar soms mist echt de koppeling met beleid. Daaraan gekoppeld: wie zijn de gebruikers? Hebben we dat goed in beeld? Hoe zij naar die tools kijken en willen ze weten. Consensus en methodologie: objectief en subjectief vullen elkaar goed aan. Diversiteit in methode is niet per se slecht, het kan geaccepteerd worden. T.a.v. benadering: monitor voor signaleren, brede welvaart als denkkader gebruiken voor gespreksvoering. Durf ook pragmatisch te zijn, aan de slag gaan, niet te theoretisch blijven. Het is een leerproces. Houd je alleen bezig met wat beïnvloedbaar is. Differentieer tussen doelgroepen. Het 'later' en 'elders' als een belangrijk aspect voor doorontwikkeling.

Groep 3: we hebben dezelfde uitdagingen en we kunnen veel leren van elkaar. Ook is er bereidheid om samen verder te gaan. Het geheel is groter dan de som der delen. We hebben over het belang van duiding gesproken. Dat heeft met *benchmarking* te maken. Verschillen tussen groepen inwoners is belangrijk, het afruilen ook. En: wat zit er achter de cijfers. Wat is het verhaal? Het is belangrijk dezelfde taal te spreken. Ondanks het feit dat iedereen andere indicatoren gebruikt, kan het behulpzaam zijn om dezelfde thema's te gebruiken. Er ligt perspectief in afstemming tussen regio's.

Groep 4: Samen sterk gevoel, al doende leren. De *proof of the pudding* ligt in de praktijk. Er is veel herkenning van de dilemma's uit het veld. Er is behoefte aan de vorming van regionale indicatoren. Fundamentele dialoog is erg belangrijk. We zitten in een "snuffelfase"; in hoeverre delen we elkaars waarden? Enerzijds is er consensus over methodologie, die is erg in ontwikkeling. Er is wel consensus over het idee dat je eerst moet weten wat je wilt meten en dan pas begint te meten. Niet te veel streven naar orthodoxe uniformiteit, dat brengt ook een risico dat je dingen verliest. Welke benadering gebruik je bij welke vraag? Dat vooral doen in dialoog met de omgeving, die breed is. Daarna kijken wat het betekent voor beleid. Daarbij rekening houden met 'later' maar inrichten voor perspectief van nu.

Groep 5: Meten is geen doel op zich. Hoe krijg je het denkkader in politieke en ambtelijke organisaties zonder dat het smaak verliest. Je kunt goed *benchmarken* met CBS cijfers, maar dat moet niet dwingend zijn. Vervolgens kun je regionale kleuring geven. Het later perspectief is belangrijk.

2. Nadenken over onze eigen rol binnen het netwerk en de betekenis die we zelf geven aan brede welvaart.

Wat betekent BW voor jou in één woord?

WordItOut

3: Kijken richting de toekomst, wat willen we graag bereikt hebben over 50 jaar?

Groepen formuleerden een krantenkop voor de krant van April 2075, volgens de methode [‘Predict Future Headlines’](#).

Dag 2:

Multi-sensorische stadswandeling

Naast BW meten met kwantitatieve indicatoren, kun je door een bepaalde plek sensorische te ervaring en daarop te reflecteren ook al veel zeggen over de brede welvaart van die plek. Deelnemers werden uitgenodigd om dit te doen al wandelend langs een aantal plekken in Vlissingen. Zoals het ‘windorgel’ waar je wordt uitgenodigd om je verbonden te voelen met natuurlijke elementen, doordat je de wind gierend hoort en (als je tegen het orgel aanleunt) ook voelt trillen. In het ‘zandpaviljoen’ zie en voel je dat door oude materialen te gebruiken je een mooi geheel kunt maken, dat dus niet alles nieuw hoeft te zijn om een harmonisch geheel te creëren. In het bekijken van de plekken ging het om de ervaring en het gevoel dat werd opgeroepen.

Presentatie PBL: 'Brede welvaart in de regio: overzicht vraagstukken en opbrengst PBL-onderzoeksprogramma' – Emil Evenhuis

Op verzoek van het ministerie van LNV is het onderzoekprogramma met circa 7 mensen vanaf 2019 uitgevoerd en het loopt binnenkort af. Er zijn diverse sporen geweest. Zoals het meten van brede welvaart en de koppeling met beleid. In de discussie van dit onderzoek gaan we dieper in op wat we bedoelen met regio's, van welke politieke processen brede welvaartsmonitoring een onderdeel moet zijn en hoe dat proces eruit ziet. Emil benadrukt dat het programma nu bijna ophoudt, er zijn geen concrete plannen voor een vervolg maar er zijn mogelijk nog gaten op de inhoud, zoals in het afruilen en de synergie effecten. Ook in het bevorderen van een gemeenschappelijk begrippenkader en de standaardisering of doorontwikkeling van methodieken is er interesse vanuit PBL. Tot slot ook de inbedding en toepassing van de opgebouwde kennis in beleid op Rijks- en decentraal niveau.

Daarna spreekt **Jelle Wijnstok (LNV)** zijn waardering uit over het initiatief om te komen tot een nationaal netwerk brede welvaart. Rijksministeries zijn sterk betrokken bij de monitoring van brede welvaart en hoe je er op kunt sturen. Hij geeft te kennen dat hij graag meedenkt over hoe we samenwerking meer structuur kunnen geven. **Judith van der Zwan (BZK)** kondigt aan dat zij de deelnemers zal vragen naar de ervaringen met de regionale monitor brede welvaart van het CBS. Ze vraagt of de bij deze organisatie betrokken organisaties een enquête willen invullen over de ervaringen met monitor.

Heike Delfmann geeft namens de organisatie een vooruitblik. Een van de belangrijkste dingen van deze 1^e pre-conferentie was dat we elkaar leerden kennen en dat we het over de brede welvaartsmonitor zouden hebben. De rode draad is de toepassing ervan in beleid. Dit is het thema van de tweede pre conferentie. Onder voorbehoud is deze 28/29 juni gepland, ze polst of dit te doen is; dit blijkt zo te zijn. Ze vraagt om input van de deelnemers. Er is al veel gehoord. Mocht je een idee hebben over goede casuïstiek en andere goede voorbeelden waarvan we kunnen leren, laat het de organisatie dan weten.

Hoe nu verder? Vervolgstappen

Joks Janssen (PON-Telos) en **Marijn Molema (FSP)** schetsen namens de organisatie eveneens een perspectief. Na de tweede pre- conferentie kan er in het najaar 2022 een Nationale Conferentie over Brede Welvaart volgen, die naast inhoudelijke doeleinden ook een politiek-bestuurlijke boodschap zou kunnen afgeven. Mogelijk kan op die conferentie ook een lerend programma afgekondigd worden, waarin een aantal regio's participeren en er collectief geleerd kan worden over brede welvaart in de beleidspraktijk van plan, voorbereiding, uitvoering tot aan beleidsevaluatie. Onderwijl zouden we werkgroepen kunnen formeren die aan de slag gaan met de uitwerking van het 'later'-perspectief alsook een werkgroep op de harmonisatie van vragenlijsten die aan diverse regionale panels voorgelegd kunnen worden.

SAVE THE DATE

Tweede preconferentie: dinsdag 28 juni en woensdag 29 juni - Groningen

